

JOSEPH
HELLER

22-OJI
IŠLYGA

Sofoklis

JOSEPH
HELLER

---

22 - OJI
IŠLYGA

Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Vytautas Petrukaitis*

KULTINĖS KNYGOS

Sofoklis

Vilnius, 2015

1

Teksasietis

Tai buvo meilė iš pirmo žvilgsnio.

Pirmą kartą pamatęs kapelioną, Josarjanas beprotiškai jį įsimylėjo.

Josarjanas gulėjo ligoninėje kamuojamas kepenų skausmo, beveik kaip geltos. Doktorus glumino tai, kad liga buvo ne visai gelta. Jeigu būtų virtusi gelta, būtų galėję gydyti. Jeigu ji nevirs gelta ir pranyks, galės Josarjaną išrašyti. Vis dėlto ji taip ir nevirto gelta, tad jie triko.

Kas rytą jie ateidavo į palatą – trys guvūs ir rimti vyrai iškalbingomis burnomis ir nieko nesakančiomis akimis, lydimi guvios ir rimtos medicinos sesers Antelos – vienos iš skyriaus seserų, nemėgusių Josarjano. Jie perskaitydavo kortelę lovos kojūgalyje ir nekantriai klausinėdavo apie skausmą. Jie, rodės, irzdavo, kai Josarjanas atsakydavo, kad skausmas nė kiek nenumalšo.

– Vis dar nesituštinat? – įsakmiai klausdavo tikras pulkininkas.

Daktarai susižvalgydavo, kai Josarjanas papurtydavo galvą.

– Duokit jam dar vieną tabletę.

Sesuo Antela užsirašydavo duoti Josarjanui dar vieną tabletę, ir ketvertas eidavo prie kitos lovos. Nė viena sesuo nemėgo Josarjano. Tiesą sakant, kepenų skausmas praėjo, bet Josarjanas nieko nesakė, o daktarai neįtarė. Jie tik įtarė, kad jis tuštinasi, bet niekam nesako.

Ligoninėje Josarjanas turėjo viską, ko jam reikėjo. Maistas buvo ne per prasčiausias, be to, valgyti jam atnešdavo į lovą. Šviežios mėsos duodavo papildomą porciją, o per popietės karščius jam ir kitiems atnešdavo vėsių vaisių sulčių ar vėsaus pieno su šokolado milteliais. Po pusryčių jis kiek laiko turėdavo cenzūruoti laiškus, bet paskui visą dieną galėdavo švaria sąžine drybsoti lovoje. Ligoninėje jam buvo malonu, o likti čia buvo nesunku, nes jam visuomet būdavo temperatūra, geru laipsniu aukštesnė už normalią. Jam buvo net maloniau negu Danbarui, kuriam tekdavo be perstojo pulti kniūbsčiam, kad *jam* atneštų valgyti į lovą.

Nusprendęs iki karo pabaigos išgulėti ligoninėje, Josarjanas rašė laiškus visiems pažįstamiems; visiems sakė gulįs ligoninėje, tik nesakė kodėl. Kartą jam šovė geresnis sumanymas. Visiems pažįstamiems jis parašė vykstant vykdyti labai pavojingos užduoties. „Kvietė savanorius. Užduotis labai pavojinga, bet kas nors turi ją atlikti. Parašysiu, vos tik grįšiu.“ Nuo to laiko niekam daugiau neberašė.

Visi ligoniai karininkai buvo verčiami cenzūruoti visų ligonių eilinių ir puskarininkių, gulinčių kitame skyriuje, laiškus. Darbas buvo nuobodus, ir Josarjanas nusivylė sužinojęs, kad eilinių ir puskarininkių gyvenimas tik truputį įdomesnis negu karininkų. Po pirmosios dienos visas smalsumas jam išgaravo. Norėdamas pajvairinti tą nuobodų darbą, prasimanė žaidimų. Mirtis epitetams, pareiškė jis vieną dieną, ir iš visų laiškų, perėjusių per jo rankas, dingo visi būdvardžiai ir prievieksmiai. Kitą kartą jis paskelbė karą prielinksniams. Gerokai aukštesnį kūrybiškumo lygį pasiekė dar po dienos, kai laiškuose užtušavo viską, išskyrus *ir*, *o* bei *bet*. Jis juto, kad šitaip atsirado didesnė dinaminė įtampa tarp eilučių, be to, beveik visos žinutės tapo gerokai universalesnės. Netrukus jis ėmė drausti kreipinių ir parašų dalis, o patį tekstą palikdavo neliestą. Kartą jis laiške užtušavo viską, išskyrus „Brangioji Mere“, o pabaigoje prirašė: „Tragiškai tavęs trokštu. A. T. Tapmanas, JAV armijos kapelionas.“ A. T. Tapmanas buvo jo aviacijos grupės kapelionas.

Išnaudojęs visas laiškų galimybes, ėmė pulti pavardes ir adresus ant vokų – nerūpestingais riešo mostais tarsi Dievas naikino namus, gatves ir net didmiesčius. 22-ojoje išlygoje buvo nurodyta, kad ant visų cenzūruotų laiškų būtų užrašyta juos cenzūravusių karininkų pavardės. Daugumos laiškų jis išvis neskaitė. Ant tų, kurių išvis neskaitė, rašydavo savo pavardę. Ant tų, kuriuos perskaitydavo, rašydavo „Vašingtonas Irvingas.“ Kai taip pabodo, ėmė rašyti „Irvingas Vašingtonas“. Šitoks vokų cenzūravimas sukėlė rimtą atgarsį – nerimo banga nuvilnijo per kažkokį fantasmagorišką karinį ešeloną, ir tas atsiuntė į ligoninės skyrių kontržvalgybos darbuotoją, apsietusį ligoniu. Visi suprato, kad jis kontržvalgas, nes nuolat klausinėjo apie karininką, vardu Irvingas ar Vašingtonas, ir dar todėl, kad po pirmosios dienos ligoninėje nebecenzūravo laiškų. Jie pasirodė jam pernelyg nuobodūs.

Šįsyk palata pasitaikė gera, viena iš geriausių, kuriose Josarjanas ir Danbaras kada nors lepinosi. Su jais šįsyk gulėjo dvidešimt ketverių metų naikintuvo pilotas kapitonas su retais aukšniais ūseliais, kuris viduržiemį pašautas Adrijos jūroje net nesusigriebė slogos. Dabar juos užgriuvo vasara, kapitono niekas nepašovė, bet jis skundėsi sergąs gripu. Lovoje į dešinę nuo Josarjano ant pilvo lyg koks nepailstantis meilužis vis dar gulėjo apstulbintas leitenantas su maliarija kraujyje ir uodo įkandimu subinėje. Priešais Josarjaną gulėjo Danbaras, o šalia jo – artilerijos kapitonas, su kuriuo Josarjanas liovėsi žaisti šachmatais. Kapitonas buvo geras šachmatininkas, ir žaisti su juo visuomet būdavo įdomu. Josarjanas liovėsi su juo žaisti, nes partijos būdavo tokios įdomios, kad tapo kvailos. Palatoje dar gydėsi apsišvietęs teksasietis iš Teksaso – jo išvaizda prašyte prašė spalvotos nuotraukos. Jis buvo patriotinių pažiūrų: įsitikinęs, kad pasiturintieji – padorūs žmonės – rinkimuose privalo turėti daugiau balsų negu valkatos, kekšės, nusikaltėliai, degeneratai, ateistai ir nepadorūs žmonės – skurdžiai.

Josarjanas maitojo laiškus tą dieną, kai buvo paguldytas teksasietis. Toji diena vėl buvo rami, karšta, be rūpestių. Didžiule jėga

stogą slegiantis karštis slopino garsus. Danbaras nekrustelėdamas gulėjo aukštiekninkas, įsmeigęs lubosna lėliškas akis. Jis kaip įmanydamas stengėsi pailginti savo gyvenimą. Tai jis darė puoselėdamas nuobodulį. Danbaras taip stengėsi pailginti gyvenimą, kad Josarjanas pamanė, jog jis nebegyvas. Teksasietį paguldė į lovą vidury palatos, ir jis netruko išsakyti pažiūras.

Danbaras atsisėdo lyg įgeltas.

– Va! – susijaudinęs sušuko. – Kažko vis stigo – visą laiką jaučiau, kad kažko stinga. Dabar žinau ko, – jis trenkė kumščiu į kitos rankos delną. – Nėra patriotizmo! – pareiškė jis.

– Tu teisus, – sušuko jam Josarjanas. – Tu teisus, teisus, teisus. Dešrainis, Bruklino „Dodžersai“. Mamos pyragas su obuoliais. Štai dėl ko visi kariauja. O kas kaunasi už padorius žmones? Kas kovoja už tai, kad padorūs žmonės gautų daugiau balsų? Nėra patriotizmo – štai kur bėda. Matriotizmo irgi nėra.

Jaunesnysis leitenantas į kairę nuo Josarjano liko abejingas.

– Man nusišikt, – tarė jis pavargusiu balsu ir apsivertė ant šono taisydamasis miegoti.

Paaiškėjo, kad teksasietis geraširdiško, dosnaus ir malonaus būdo. Po trijų dienų visi negalėjo jo pakęsti.

Nuo jo jautresnėmis nugaromis eidavo susierzinimo pagaugai, ir visi nuo jo sprukdavo – visi, išskyrus baltai aptaisytą kareivį, kuriam nebuvo išeities. Baltai aptaisytas kareivis nuo galvos iki kojų pirštų buvo sukištas į gipsą ir tvarsčius. Jis turėjo dvi kojas, iš kurių nebuvo jokios naudos, ir dvi tokias pat rankas. Jį slapčia atbogino į palatą naktį, ir kiti ligoniai nenujautė, kad jis šalia, kol ryte pabudę pamatė dvi keistas kojas, už šlaunų pakeltas į viršų, ir dvi keistas statmenai pakabintas rankas – visos keturios galūnės buvo keistai pririštos ore niūriai virš jo kabančiais ir niekad nesujudančiais švino svarsčiais. Abiejų alkūnių vidinėse pusėse į tvarsčius buvo įsiūtos lūpos su užtrauktukais, pro kurias jis buvo maitinamas skaidriu skysčiu iš skaidraus stiklainio. Begarsis cinko vamzdelis styrojo iš jo kirkšnį aplipdžiusio betono; prie vamzdelio buvo prijungta